

Ny rapport om privatisering inom välfärden

Forskningsrapporten Välfärdstjänster i privat regi: framväxt och drivkrafter presenterades den 13 november. Rapporten är resultatet av ett samarbete mellan IFN och SNS. Docent Henrik Jordahl, IFN, är redaktör för antologin som handlar om när, var, hur och varför svenska kommuner och landsting har privatiserat skattefinansierad produktion av välfärdstjänster.

I genomsnitt svarar privata utförare för 15 procent av produktionsvärdet i välfärdssektorn. Andelen är lite högre inom förskolan och lite lägre inom sjukvården. Skillnaden mellan graden av privatisering är dock stor mellan landets 290 kommuner.

Hur har vi kommit hit? Det är den fråga som författarna till rapporten har försökt besvara.

På seminariet betonade Henrik Jordahl lokala initiativ som en viktig drivkraft till privatiseringar i Sverige. Det är ofta på lokalplanet som privatiseringarnas ursprung finns. Det gäller bland annat lokala initiativ att starta förskolor och att införa kundval inom äldreomsorgen.

– Det finns inga kommuner som har minskat privatiseringen när den väl kommit igång. Men det finns flera kommuner som nästan helt har avstått från att använda privata utförare, sade Henrik Jordahl.

Han förklarade att det finns olika marknadsmodeller där de två viktigaste är entreprenadmodellen (där kommuner och landsting upphandlar privata tjänster) och valfrihetsmodellen (där brukarna väljer utförare).

– Vi kan vi se att vårdval och andra valfrihetsmodeller driver på privatiseringen.

I rapporten konstateras att storleken på en kommun spelar stor roll för graden av privatisering. Möjliga förklaringar till detta är de fasta kostnader som uppstår för kommunen i samband med att tjänster läggs ut på externa leverantörer samt etableringsviljan hos de privata utförarna.

Geografisk närhet kan i alla fall delvis förklara privatiseringsgraden inom äldreomsorg, konstaterade Ulrika Win-

Henrik Jordahl, IFN, är redaktör för rapporten.

blad, Uppsala universitet. Hon presenterade resultat från sitt kapitel med David Isaksson, Uppsala universitet. De visar att högerstyrda kommuner (både pionjärer och efterföljare) privatiserar av ideologiska skäl. Vänsterstyrda pionjärkommuner privatiserar mer av ekonomiska skäl och i efterföljarkommuner tar man efter grannkommunernas exempel.

Mikael Elinder, Uppsala universitet och IFN, presenterade resultat som kontrasterade kommunpolitikernas beslut och brukarnas val. Han menade att blockskillnaderna är lika tydliga i kommunerna som på det nationella planet. Väljarnas attityder till privatiseringar är däremot inte alls lika polariserade som politikernas.

Heléne Lundqvist och Matz Dahlberg, båda Stockholms universitet, har tittat på politikernas personliga bakgrund och egenskaper.

– Vem som sitter vid makten spelar nästan lika stor roll för privatiseringsgraden som partisammansättningen gör, förklarade Heléne Lundqvist.

Nationalekonomen Assar Lindbeck, IFN och Stockholms universitet, kommenterade forskningsrapporten.

– Rapportens analys av den politiska hemvistens betydelse är intressant. Framför allt är det intressant att valfrihetsmodellen ger mer privatisering än entreprenadmodellen, sade Lindbeck och avslutade sitt inlägg med att ställa en fråga som han menade är den intressantaste för framtiden:

– Hur långt kan vi finansiera välfärdstjänsterna med skatter, med tanke på att de, enligt Baumols lag, blir allt dyrare med tiden?

Gästforskare på IFN:

Steven Kelman studerar hur Sverige har förändrats

Steven Kelman är professor i offentlig förvaltning vid John F. Kennedy School of Government, Harvard. Under en månads tid gästade han IFN och var bland annat talare på ett seminarium om offentlig upphandling. ”Jag är särskilt intresserad av resultatstyrning” förklarar Kelman på felfri svenska. Under sin Sverigevistelse har han studerat hur Sverige har förändrats under de senaste 40 åren.

Steven Kelmans Sverigeintresse går tillbaka till 1970-talet när han för första gången kom hit, då som stipendiat vid Stockholms universitet. Sedan dess har det blivit ett antal resor över Atlanten. Språket upprätthåller han genom att på svenska läsa ”Stieg Larsson, politiska memoarer och en del om svensk ekonomi”.

Kelman, som har nära till skrattet, berättar glatt hur han förde in svenska språket i Vita Huset. Det var på 1990-talet när han under President Clinton tjänstgjorde som huvudansvarig för att genomföra reformer inom offentlig upphandling – inom ramen för programmet Reinventing Government. Det visade sig att hans föregångare var svensk-ättling som talade svenska, så frågor om effektivare upphandling avhandlades emellanåt på svenska. Och, säger Kelman, i dag har jag kontakt med den som innehar tjänsten under president Obama. Vi håller båda på att lära oss kinesiska. Han förklarar att språk är ett av hans fritidsintressen och att han fascinerar av motsägelser i det kinesiska samhället: å ena sidan öppet, å andra sidan slutet. ”Man ska inte tro att dagens Kina är som dåtidens stalinistiska Sovjetunionen.” Viss kritik kan framföras, säger han.

Om tiden som politisk tjänsteman i Vita Huset förklarar han att ”jag njöt”. Kelman menar att den politiska debatten i Washington är betydligt mer saklig och på en högre nivå än vad många tror. ”Och många tror på akademikers goda vilja.”

I fyra år var han tjänstledig för sitt politiska uppdrag. ”Under demokratiska presidenter är 15–20 procent av politiskt tillsatta tjänstemän professorer som har tjänstledigt,” säger Kelman som med gott resultat försökte tillämpa teori i praktiken: ”Jag gladdede mig åt att de teorier som jag undervisat om på Harvard fungerade i verkligheten”.

Vad har Steven Kelman forskat i under sitt Stockholmsbesök?

– Jag har inte ägnat mig åt akademisk forskning utan försökt skaffa mig en bild av hur Sverige förändrats sedan jag var här första gången 1973. Förändringarna är stora. Jag har försökt läsa böcker, uppsatser och annat för att bilda mig en uppfattning om händelseförloppet.

Steven Kelman siktar på att hans Sverigeberättelse så småningom ska publiceras i media.

Kelmans huvudsakliga forskning handlar om hur den offentliga sektorn kan effektiviseras. I framtiden hoppas han även kunna ägna sig åt forskning om upphandling, som han senast forskade om för så där 20 år sedan. ”Här på IFN har vi diskuterat forskning om valfrihet och upphandling i den kommunala sektorn.” Det är ett ämne som intresserar mig, säger han med glimten i ögat ”jag tackar sällan nej till att få

»Jag har försökt skaffa mig en bild av hur Sverige förändrats från första gången jag var här 1973 fram till i dag. Förändringarna är stora.«

komma till Sverige”.

Är det annorlunda att forska i Sverige och i USA?

– Sverige har alltid varit starkt inom nationalekonomi, men USA är ledande. Hos oss är ansatsen att få fram de bästa empiriska metoderna. Jag ser detsamma på IFN. Här finns en stringens och metodmässighet som påminner om USA.

Han förklarar att han gillar att det på IFN bedrivs högklassig empirisk forskning inom viktiga samhällsområden som exempelvis välfärdssektorn.

– Forskningen på IFN är förhållandevis fri från ideologisk vinkling. Man diskuterar för och emot. Det tycker jag om. Jag föredrar en dialog-stil framför en besegra-stil.

IFN:s forskningsresultat publiceras i olika kanaler. Arbeten i preliminär form publiceras som working papers. I regel utkommer de senare i reviderad form i forskningstidskrifter som är externt granskade, då som accepterade artiklar.

Senast accepterade artiklar

Olle Folke, "Shades of Brown and Green: Party Effects in Proportional Election Systems". *Journal of the European Economic Association*.

I artikeln har författaren utvecklat en metod för hur mandatfördelningen påverkar politiken, som bygger på att jämföra utfall i kommuner där partier ligger precis på gränsen för att förlora eller vinna mandat. Resultaten visar bland annat att Ny Demokrati hade en negativ effekt på placering av invandrare och Miljöpartiet en positiv effekt på ambitionsnivån i miljöpolitiken.

Martin Ljunge (IFN), "Social Capital and Political Institutions: Evidence that Democracy Fosters Trust", *Economics Letters*.

Individer vars fäder härstammar från mer demokratiska länder har större tillit än de vars fäder är födda i mer autokratiska stater. Resultatet innebär att demokratiska institutioner formar normer som ger exempelvis högre inkomst och bättre hälsa. Normerna överförs från far till barn även då barnet lever i en annan miljö.

Andrea Asoni och Tino Sanandaji (IFN), "The Quality and Quantity of Entrepreneurship", *Journal of Economics*.

Författarna menar att höga marginalsatser gör att fler blir företagare, men att den genomsnittliga kvalitén på företagen sjunker. En förklaring är att höga skatter gör att skillnaden i avkastning mellan bättre och sämre affärsidéer sjunker, vilket gör det mindre lönsamt att söka efter bästa möjliga idé. En annan förklaring är att höga skatter ökar antalet företag som fokuserar på att undkomma skatter.

Niclas Berggren (IFN), Sven-Olov Daunfeldt och Jörgen Hellström, "Social Trust and Central-Bank Independence", *European Journal of Political Economy*.

I uppsatsen studeras relationen mellan social tillit och centralbankens oberoende. Analysen av 149 länder visar på en U-formad relation. Den kan förklaras med att låg tillit innebär ett stort behov av oberoende och att hög tillit innebär en hög förmåga att införa och upprätthålla oberoende. Länder med mellanhög tillit har varken tillräckligt stort behov av eller tillräckligt hög förmåga att införa högt oberoende.

Senaste working papers (titel från svensk sammanfattning)

- Mindre restriktiv reglering ökar tillgängligheten till olika typer av dagligvarubutiker, av Florin Maican och Matilda Orth (IFN).
- Multilaterala miljöavtal i WTO: tystnaden talar, av Henrik Horn (IFN) och Petros C. Mavroidis.
- Små effekter av 1990-talets skolvalsreformer, av Karin Edmark (IFN), Markus Frölich och Verena Wondratschek.

Renovatio Monetæ är ett latinskt uttryck som syftar på myntindragningar, d.v.s. att gamla mynt förklarades ogiltiga och ersattes med nya. Roger Svensson, IFN, har studerat detta fenomen och hans gedigna bok om i första hand brakteater har nu i reviderad form utkommit även på engelska (Spink, London).

I slutet av oktober presenterade Martin Ljunge, IFN, sin forskning för socialförsäkringsminister Ulf Kristersson. Det handlade om ”Ökad sjukskrivning – en trend över generationer”. Ulf Kristersson, som själv har en ekonomexamen från Uppsala universitet, lyssnade, ställde frågor och resonerade med Martin Ljunge om hans studier som visar att det sker en trendmässig ökning – från generation till generation – av användningen av sjukförsäkringen. ”Det är en procentenheters högre utnyttjande för varje årskull” förklarade Martin Ljunge. Han menade att denna utveckling är ett hot mot sjukförsäkringens finansiella stabilitet.

Den 28 oktober medverkade Assar Lindbeck och Per Skedinger, båda verksamma på IFN, i ett seminarium i riksdagen anordnat av Centerpartiet. Annie Lööf (C) öppnade seminariet och ställde frågan ”hur kan vi förhindra att Sverige blir ett insider-outsider-land?”. Diskussionen handlade dels om arbetsmarknaden, dels om bostadsmarknaden. Assar Lindbeck inledde båda diskussionspassen och Per Skedinger kommenterade om arbetsmarknaden. I bilden ses från vänster: Martin Ådahl, Assar Lindbeck, Anders Forslund och Per Skedinger. Seminariet kan ses på SVT Play.

Magnus Henrekson deltog i mitten av oktober i Studio Samtid, ett diskussionsforum anordnat av företaget Greatness PR. Ämnet var ”Curling-generationen kommer att ta över – men kan den styra landet?”. Magnus Henrekson menade att yngre generationer behöver lära sig uthållighet och punktlighet för att få arbete. I en panel av 90-talister menade man att unga i dag ställer andra krav på arbete och arbetsliv. I bilden ses Magnus Henrekson och Cecilia Garme, kvällens moderator.

- Tino Sanandaji, IFN, talade i oktober på ett seminarium om personaloptioner som arrangerades av Miljöpartiet i riksdagen.
- Den 22 oktober var Andreas Bergh, IFN, talare på Lunds Filosoficirkel. temat var: Vart leder vägen kantad av goda föresatser?
- Henrik Jordahl, IFN, talade i slutet av oktober om fritt val av förskola inför den danska Produktivitetskommissionen, som var på besök i Stockholm.

Seminarium

The Decline and Fall of the Stock Market

Alexander Ljungqvist, professor i finansiell ekonomi och entreprenörskap vid New York University inleder ett seminarium om vad det betyder att listning på börsen blivit ett mindre attraktivt alternativ. Han deltar i en efterföljande paneldiskussion tillsammans med **Börje Ekholm**, vd Investor och ordförande i NASDAQ OMX, samt **Magnus Billing**, vd NASDAQ OMX i Stockholm. Diskussionen modereras av Mia Odabas, ekonomijournalist.

Plats: **Näringslivets Hus, Storgatan 19, Stockholm.**

Tid: **Torsdag 28 november kl. 8.30–10.00.**

Anmälan: www.ifn.se

Nyhetsbrev:

”Nyheter från IFN” utkommer åtta gånger per år. Dessutom publiceras ”Ny ekonomisk forskning” ett par gånger årligen.

Nyhetsbrev